

H GLAVNI SKUPŠČINI ZDRUŽENIH NARODOV

Vzpostavljeno ravnotežje med vzhodom in zapadom

Kaj je povzročila podmornica Nautilus? Odvisnost Arabcev od Evrope

Izredna glavna skupščina Organizacije združenih narodov, ki je bila sklicana na zahtevo Moskve in, medtem ko pišemo, končuje svoja dela v New Yorku, je najvažnejši politični dogodek zadnjih dveh tednov.

Sestala se je, kot rečeno, na predlog Hruščeva, in sicer zato, da bi pozvala Ameriko in Veliko Britanijo, naj nemudoma umakneta svoje čete iz Libanona in Jordanije ter ja, če bi bilo le mogoče, obsodi kot »napadalki«.

Da je to težko izvedljivo, je Hruščev sicer dobro vedel, a je navzlic temu zahteval sklicanje glavne skupščine. Mislil si je, da se mu proži vsaj ugodna prilika razsežne in učinkovite propagande proti »napadalnosti zahodnih kapitalistov in imperialistov«.

Po vsem tem je mednarodna javnost pričakovala, da bo tokratna izredna glavna skupščina v New Yorku prizorišče zelo ljutih spopadov med komunističnim vzhodom in demokratičnim zapadom.

EISENHOWERJEVI PREDLOGI

Obravnave na glavni skupščini je otvoril predsednik Združenih držav Amerike Eisenhower. V svojem govoru je stavil 6 predlogov, ki naj bi po njegovem dokončno rešili vse težave na Srednjem vzhodu.

Najprej naj bi Združeni narodi postavili na noge lastno vojsko, ki naj med drugim čuva tudi nad varnostjo arabskih držav na Srednjem vzhodu.

Ustvari naj se obenem poseben sklad za pospeševanje gospodarskega napredka arabskih držav, ki naj ga upravljajo Arabci sami, medtem ko bi Amerika dajala le denarne prispevke. Eisenhowerjeva ponudba je vsekakor velikodušna.

Položaj na Srednjem vzhodu naj stalno nadzirajo zastopniki Združenih narodov, da se prepreči sleherno vmešavanje tujine v notranje zadeve te ali one države.

Zlasti naj Združeni narodi gledajo na to, da se iz inozemstva ne vtihotaplja orožje v katerokoli deželo Srednjega vzhoda. Namig na Naserja je v tej točki več kot očiten.

V 5. točki je rečeno, naj se izdajo posebni ukrepi, da bo po odhodu ameriških čet iz Libanona ostala ta država neodvisna.

Isto tako naj Združeni narodi poskrbe, da bo Jordanija po odhodu angleških vojakov ohranila svojo državno samostojnost!

POSREDOVANJE NORVEŠKE

Ves svet je pričakoval, da se bo Rusija tem predlogom z vso odločnostjo uprla, češ da morajo Anglo-Amerikanci najprej brez-pogojno umakniti svoje vojake iz Jordanije in Libanona in da se šele nato lahko prične razprava o vsem drugem.

Take zahteve je Rusija tudi postavila, toda v nepričakovano mili oblaki. Pripravljen je bila sprejeti posredovanje Norveške, ki je predlagala, naj se Amerikanci in Angleži obvežejo na splošno, da bodo umaknili svojo vojsko, ne da bi se določil čas, kdaj se mora to zgoditi.

Rusi in njihovi zavezniki so bili voljni se glasovanja vzdržati, tako da bi norveški

Od kod ruska popustljivost?

Ljudje se sprašujejo, od kod ta nenadna odjenljivost Kremlja, ki je vendar zahteval sklicanje izredne glavne skupščine Združenih narodov, da obračuna z zapadnjaki. Posebno pozornost je vzbudilo še to, da je Hruščev spet predlagal sestanek najvišjih predstavnikov velesil, kar je še pred dobrim tednom, kot vemo, odklanjal.

Ta zopetni preokret v ruski zunanji politiki je povzročila ameriška podmornica na atomski pogon Nautilus, ki je pod poveljstvom kapitana Andersona srečno preplula morje pod ledeno skorjo severnega tečaja ter s tem izvršila pravečo revolucijo v svetovnem pomorstvu.

Rusija je doslej imela občutek, da so njene severne obale ob Ledenem morju za vselej varne pred katerikoli napadom iz tujine. Ta varnost je po najnovšem ameriškem uspehu zginita.

Amerika je zmožna se neopazeno približati pod ledom katerikoli točki severnih obal Rusije ter od tam obstreljevati ter rušiti z vodikovimi bombami sleherno mesto ali industrijsko središče prostrane Sovjetske zveze.

S tem je vojaška premoč, ki jo je Rusija dosegla s sputnikom in medecelinskimi iz-

predlog lahko prodl s predpisano dvetretjinsko večino in bi bil spor glede Srednjega vzhoda s tem vsaj začasno poravnana.

Tedaj se je pa naenkrat vzdignil zastopnik Indije ter zahteval, naj Angleži in Amerikanci najprej povlečejo svojo vojsko iz Srednjega vzhoda, in tako se je zadeva spet zavlekla. Da ni bilo Indije, bi se bili komunisti in zapadnjaki že pomirili.

strelki, izravnana. Obe največji velesili današnje dobe sta si v vojaškem pogledu spet enaki.

To važno zgodovinsko dejstvo je nagnilo Moskvo, da je postala popustljivejša ter da išče sporazum z Ameriko.

KORISTI ARABCEV

Važno je nadalje, da tudi arabskim deželam trenutno ne gre v račun, da bi prišlo do preloma z zapadom.

Značilno je n. pr., da je nova, Naserju prijazna revolucionarna vlada v Iraku, takoj ko je prišla na oblast, izjavila, da bo strogo spoštovala vse pogodbe, ki jih je podpisala glede izkoriščanja nafte z zapadnimi petrolejskimi družbami.

To je storila zato, ker ji omenjene pogodbe donajajo letno ogromni znesek 250 milijonov dolarjev ali okoli 158 milijard lir čistega dobička. Na tem denarju sloni ves državni proračun in celotno gospodarsko življenje Iraka.

Isto velja tudi za druge arabske dežele na Srednjem vzhodu. Če bi se iraški revolucionarji odpovedali tem dohodkom, bi sami sebe politično ugonobili.

Kam s petrolejem?

Razen tega je treba pomisliti, da se je položaj v svetu, kar se nafte tiče, od časa suškega spora do danes znatno spremenil.

Tedaj so vse zapadne dežele zastran pomanjkanja nafte morale vpeljati razne omejitve in cena bencina se je povsod podražila.

Da bi se izognil taki ponovni nevarnosti, si je zahod medtem pomagal s tem, da je močno povečal proizvodnjo nafte v drugih delih sveta, zlasti v Venezueli, ter si zgradil za ceneno prevažanje petroleja veliko brodogovje mogočnih tankov.

Vedeti je treba tudi, da je povpraševanje po nafti zadnje čase v svetu padlo.

Komu naj arabske dežele prodajo svoj petrolej, od katerega živijo? Združenim državam prav gotovo ne! Te so same največji

proizvajalec nafte na svetu, saj je izvlečejo nič manj kot 380 milijonov ton na leto ali približno trikrat toliko kot Sovjetska zveza. Rusija proizvaja letno le 111 milijonov ton petroleja, a ta količina popolnoma zadošča njenim potrebam, tako ji ni treba kupovati nafte v tujini.

Arabske dežele torej petroleja tudi Rusiji ne morejo prodajati!

Edini trg za njih nafto je in ostane Evropa, to je Velika Britanija, Nemčija, Francija, Italija in druge dežele, združene z Ameriko v Atlantski skupnosti.

Ta gospodarska odvisnost od Evrope je eden izmed glavnih vzrokov, da Arabcem danes ne gre v račun, da bi prišlo do popolnega preloma z zapadom v Združenih narodih.

NOVICE Z VSEGA SVETA

Resen opomin človeštvu

Glavna skupščina Organizacije združenih narodov je svoj čas imenovala poseben odbor znanstvenikov z nalogo, da preišče vpliv radioaktivnih žarkov na človeško zdravje. Odbor, v katerem sede predstavniki 15 držav, je po več ko dvoletnem skrbnem delu predložil poročilo, obsegajoče 288 strani, o katerem bodo razpravljali na jesenskem zasedanju Združenih narodov.

Znanstveniki so ugotovili, oziroma potrdili, da predstavlja povečana radioaktivnost zraka, ki jo povzročajo razstreljevanje atomskih bomb, resno nevarnost za ves svet.

Najhujše pri tem je, da se škoda, ki jo prizadenejo žarki posameznim osebam, splošno ne opazi in ne dá nadzirati. Nevarnost, grozeča današnjim in bodočim rodovom, se vsekakor ne sme podcenjevati. Strokovnjaki svetujejo v poročilu ljudem, naj se iz previdnosti, če ni nujno potrebno, ne poslužujejo niti rentgenskih žarkov.

Ni zdravila

Nesporno je na vsak način, da radioaktivni žarki učinkujejo zlasti na spolne žleze in človeški zarodek, na okostje in kostni mozeg. Od tod mrtvorjeni otroci, oteklina v kosteh in levkemija ali krvni rak. Kako vplivajo radioaktivni žarki na bodoča pokolenja, pa sploh ni še raziskano.

Znano je vsekakor, da žarki krajšajo življenjsko dobo, kot so zdravniki dognali pri malih glodavcih. Vpliv žarkov utegne spremeniti vso naravo zanamcev ter škodovati

tudi njihovim umskim sposobnostim.

Vsa ta področja zdravstva so še neraziskana, kakor tudi ni še danes nikjer zdravila, s katerim bi se človeštvo moglo braniti proti posledicam radioaktivnega izžarevanja.

Jedrska vojna bi bila za človeštvo, pravi poročilo, prava katastrofa.

Ustavite poskuse!

V razsežnih delih zemlje bi med vojno povečana radioaktivnost lahko uničila vse življenje: ohranile bi se le bakterije, razne glive in morda živali plazilke, ki so zavoljo svoje mrzle krvi manj občutljive za radioaktivne žarke kot ljudje, sesalci in ptiči.

Odbor se kljub tem težkim ugotovitvam ni odločil, naj prekinemo jedrske poskuse, češ da je to vprašanje politike, v katero se oni nečejo mešati.

Pač pa je večina angleških časopisov po objavi poročila zahtevala od svoje vlade, naj tudi ona stori isto kot Rusija ter ustavi vsa nadaljnja jedrska razstreljevanja.

Da je treba poskuse ukiniti, je po našem želja vseh narodov na svetu. Na žalost pa ljudstvo navzlic demokraciji niti na zapadu nima moči, da bi svoje voditelje k temu prisililo. Vse je odvisno od dobre volje državnikov, zbranih sedaj v New Yorku, ki nosijo na svoji duši odgovornost kot še nikoli prej voditelji narodov v zgodovini. Navadnemu človeku preostaja samo upanje, da se bodo mogočezi tega sveta končno vendarle — sporazumeli.

UČENJAKI SO SE SPORAZUMELI

Komunistični in zapadni znanstveniki so, kot znano, že od 1. julija zbrani v Ženevi, da bi po nalogu svojih vlad preiskali ter ugotovili, ali je mogoče organizirati na zemlji tako nadzorstvo nad jedrskimi poskusi, da bi nobena država ne mogla skrivaj izvrševati atomskih razstreljevanj.

Po dolgih in temeljnih razpravah so te dni končali svoje delo z ugotovitvijo, da je tako nadzorstvo izvedljivo.

Potrebno bi bilo postaviti na različnih točkah zemeljske oble 200 znanstvenih opazovališč, opremljenih s potrebnimi pripravami ter dostopnih vsem učenkam na svetu, da bi bili sleherni tajni poskusi onemogočeni. Odpadel bi strah pred prevaro, ki je poglaviti vzrok, da zapadnjaki niso še sprejeli ruskega predloga, naj se ukinejo vsi jedrski poskusi ter sklene o tem mednarodna pogodba.

Ali se bo to zdaj zgodilo, ni več odvisno od znanstvenikov, marveč samo še od politikov. Rusi bi se morali sprijazniti s tem, da tuji strokovnjaki nadzorujejo tudi njihovo ozemlje, čemur se je Kremelj doslej krčevito upiral, češ da bi zapad to izkoriščal v vohunške namene zoper Sovjetsko zvezo.

LEDENI BENCIN

Ruski znanstveniki so julija izmerili na Antarktiki, to je na zemljini okoli južnega tečaja, najnižjo temperaturo na zemeljski obli. Toplomer je kazal 84,3 stopinje pod ničlo. V silnem mrazu so postale razne znan-

stvene pripravé neuporabne in celo bencin se je spremenil v kose, trde kot kamen, ki jih niti z jekleno žago niso mogli zdrobiti.

POSKUS SE JE IZJALOVIL

V nedeljo, 17. avgusta, so Amerikanci izstrelili prvo raketo, ki bi po njihovih računih morala v 60 urah preleteti nad 360 tisoč km ter se kot umetni satelit začeti vrteti okrog lune. Celotna priprava, ki je bila sestavljena iz 4 delov in ki je stala okrog 5 milijard lir, je bila izdelana v obliki stožca. Dolga je bila 27 m in je tehtala 52 ton.

Petintrideset minut po napovedanem času so sprožili napravo, ki je raketo pognala od tal ter jo ponesla v vesmirje navpično od vzletišča. Toda ko je preletela komaj 16.500 metrov in je do cilja manjkalo še nad 359 tisoč km, se je raketa iznenada razpočila! Njena pot je trajala natančno 1 minuto in 17 sekund.

Amerikanci, ki so s tem poskusom hoteli pokazati svetu napredek svojega znanstva in tehnike ter obenem izruti iz svojih src občutek manjvrednosti, ki se jih je polastil zaradi ruskega sputnika, so morali ponovno ugristi v kisló jabolko ter priznati, da njihovi znanstveniki niso še uspeli povsem premagati neizmernih in čudovitih sil narave. Vzroki neuspeha so sicer doslej neznaní, vendar se zdá, da je nastala okvara že v prvem delu rakete, kjer so se nahajali stroji, ki bi jo morali pognati do zgornje meje zemeljskega ozračja. Ostanke rakete so padli v morje kakih 10 km od obale.

PLOVBA POD SEVERNIM TEČAJEM

Ves svet je zastrmel, ko je pred približno 14 dnevi zvedel, da je ameriška »atomska« podmornica Nautilus preplula doslej neprehodne globine morja pod severnim tečajem.

Dne 22. julija je odplula iz pristanišča Pearl Harbour in 29. julija dospela do Beringove ožine. Natančno 1. avgusta se je podmornica pogreznila pod ledeno ploskev na severnem obrežju Aljaske in tako začela pluti pod večnim ledom. Tu je našla nekako podmorsko dolino, globoko od 100 do 400 m, ter se 4. avgusta ob 4.15 znašla natančno na severnem tečaju. Izplula je nekje med Groenlandijo in Spitzbergi, potem ko je v 5 dneh prevozila pod ledeno skorjo 4.500 km dolgo pot. Plula je s hitrostjo 20 vozlov na uro v povprečni globini 130 m.

Nautilus je opremljen s posebnimi napravami, ki so jih tokrat prvič preizkusili. Pod ledom si namreč človek ne more pomagati z opazovanjem zvezd, ker jih ne vidi, niti s kompasom. Zato se lahko zgodi, da se ladja začne vrteti v velikih krogih okrog iste točke. Možno je bilo tudi, da Nautilus naleti na kakšno podvodno gorovje, ki bi mu zaprlo pot. Poleg tega se ledena skorja na severnem tečaju neprestano giblje, kar je posledica vodnih tokov.

Kljub vsem težavam in oviram je podmornica zmagovalno opravila svojo pot. Njene jedrske naprave so delovale brezhibno in izkazalo se je, da so v mrzlih vodah učinkovitejše. Ledena skorja je povprečno debela 5 m, ponekod pa tudi 20 in več. Globina morja na severnem tečaju doseže 4.085 metrov, se pravi 600 m več, kot so doslej domnevali.

Uspeh ameriške mornarice pa ni važen samo zaradi neprecenljivih znanstvenih odkritij, temveč zlasti zato, ker je bila tokrat prvič v zgodovini odprta nova, mnogo krajša pot med glavnima oceanoma sveta, med Tihim in Atlantskim. Kako pomembno je to odkritje za bodoči razvoj trgovine, spoznamo, če pomislimo, da bi se z uvedbo podmornic na jedrski pogon skrajšala plova med Londonom in Tokiom za skoro 4.900 morskih milj. Nautilusova vožnja vsekakor pomeni, da se bliža čas, ko se bodo morale današnje ladje umakniti v muzeje, kamor so še pred nedavnim spravili jadrnice in čolne na vesla.

Na žalost je pa ameriški uspeh pomemben tudi za vojskovodje. Ameriške »atomske« podmornice se bodo vsak čas lahko nemoteno približale ruskim severnim obalam, spustile v notranjost dežele jedrske izstrelke ter se nato bliskovito vrnilo pod ledeno zaščito. Toda svet se nikakor ne more sprijazniti z mislijo, da državniki nameravajo izkoristiti pridobitve sodobne znanosti in tehnike zgolj v vojne namene in v medsebojna krvava obračunavanja.

STRAHOVITA NESREČA

Prejšnji četrtek se je 130 km zahodno od irske obale pripetila nesreča, kakršne ne pomnijo v zgodovini letalstva. V Atlantski ocean je strmoglavilo štirimotorno potniško letalo nizozemske družbe KLM, ki je vozilo na progi Amsterdam-New York. Ubitih je bilo 99 oseb, to je vsi potniki in člani posadke. Ladje, ki so priplule na kraj nesreče, so doslej našle le 35 trupel.

Vzroki nesreče niso znani. Nekateri trde, da je v letalo udarila strela, tako da se je razpočilo že v zraku.

AMERIŠKO POSOJILO JUGOSLAVIJI

Beograjska vlada je naprosila, kot breme, Združene države za dolgoročno posojilo v višini 350 milijonov dolarjev, da bi z njimi izgradila tista industrijska podjetja v državi, ki jih je nameravala razviti s svoječasno sklenjenim posojilom v Sovjetski Rusiji in Vzhodni Nemčiji.

Meseca maja je Moskva, kot znano, že dovoljeno in veljavno posojilo stvarno preklicala ter s tem prizadela Jugoslaviji občutno gospodarsko škodo. Isto je storila Vzhodna Nemčija.

S pomočjo Amerike naj bi sedaj Jugoslavija to škodo popravila ter obenem uresničila tudi neke nove gospodarske načrte, ki niso bili predvideni v jugoslovansko-ruski pogodbi.

Zdi se, da bo Amerika posojilo dovolila in določila zanj zelo ugodne obresti. Jugoslaviji hočeta takisto pomagati Velika Britanija in Italija, ker sta se tudi oni uverili, da Beograd vodi res popolnoma neodvisno politiko ter ne sprejema nobenih ukazov iz Kremlja.

Po svetu

DANSKA — Za mojstra vseh ribičev so pred kratkim Danci izvolili rojaka Aronssona. To častno mesto si je zaslužil, ker je z enim samim zamahom mreže potegnil na suho več sto kg rib. Mož pa trdi, da mu takrat ni bilo do lova, temveč da je hotel mrežo le oprati.

ANGLIJA — Angleški brivci so na nedavnem občnem zboru ugotovili, da frizure britanskih politikov sramotijo državo. V parlamentu nudijo glave poslancev sliko, ki je podobna žitnemu polju po viharju!

• Pred nedavnim so v Angliji razveljavili zakon iz leta 1677, po katerem je bilo treba sežgati na grmadi vsakogar, ki je kakorkoli napovedoval prihodnost.

FRANCIJA — 70-letni Lebouc iz oklice Bresta je po sporu z ženo stopil iz hiše in od jeze močno zaloputnil vrata. V tistem trenutku je pa zgubil stanovanje, kajti zaradi močnega sunka se je enonadstropna hiša — podrla.

• V pariški restavraciji se je ameriški potnik zelo začudil, ko je natakar od njega zahteval, naj poleg hrane plača še 50 frankov za pribor. Ker so v Ameriki vajeni, da kar plačajo, lahko vzamejo s seboj, je turist pograbil nož, žlico, vilice in prtiček ter vse skupaj spravil v torbo. Šele na vratih so mu pojasnili, da je 50 frankov moral odšteti le za uporabo pribora!

AMERIKA — Pred kratkim so v ZDA izdelali posebno posteljo, poleg katere stoji tabla s številnimi stikali. Če pritisneš na neki gumb, se del postelje dvigne ali zniža, tako da dobiš primerno lego glave in nog. Pravijo, da s tem boljše počivaš, si ublažiš glavobol, zvišaš ali znižaš krvni pritisk. Posteljo že uporabljajo v bolnišnicah.

ŠVICA — Švicarski list Le Journal je objavil naslednjo novico: »Motoriziran pogrebni voz je zdrknil s poti in se prevrnil v jarek. Ne voznik ne mrlič se nista poškodovala«.

ARGENTINA — Osebu urada za najdene predmete v Buenos Airesu je povzročil mnogo preglavic osel, ki je prispel na železniško postajo kot vozno blago, a niso vedeli čigav je. Med vožnjo ga je bila namreč premagala lakota in je požrl listek z naslovom, ki mu je visel okrog vratu.

NOVICE

NOV NASERJEV USPEH

Ob koncu preteklega tedna je prispel v Kairo obiskat Naserja prestolonaslednik Saudske Arabije Ibn Abdul Feisal, ki je v svoji domovini obenem načelnik vlade. O njem pravijo: »V Arabiji kraljuje kralj Saud, vlada pa njegov brat prestolonaslednik Feisal.«

Da je Feisal prišel v Egipt, je zbudilo splošno pažnjo, ker je med Naserjem in Feisalom vladalo doslej veliko sovraštvo. Komaj pred 7 meseci je Naser še javno dolžil Feisala, da mu streže po življenju, češ da je najel zoper njega morilce. Zarota proti Naserju pa ni uspela.

Medtem je izbruhnil krvavi prevrat v Bagdadu, ki je spremenil sosedno kraljevino Irak v republiko; vsearabsko narodno gibanje se je začelo zatem močno širiti v vseh deželah Srednjega vzhoda ter prodirati tudi v Saudsko Arabijo, kjer se je vladar zbal za svoj prestol. Da bi ga rešil, je kralj Saud sklenil se pomiriti z Naserjem ter poslal svojega brata Feisala v Kairo.

Po dolgotrajnih razgovorih je bilo sklenjeno, da se Saudska Arabija sicer ne priključi še Naserjevi Združeni arabski republiki, pač pa da bosta obe državi vodili skupno zunanjo politiko ter vzajemno podpirali vsearabsko gibanje.

To pomeni, da je sedaj tudi Saudska Arabija stopila na stran Naserja in da je zapad zgubil politični vpliv spet v važni arabski deželi. Saudska kraljevina šteje okoli 8 milijonov ljudi in proizvaja letno nad 42 milijonov ton nafte.

S tem uspehom je Naser dobil v roke sredstvo, da poveča pritisk na Izrael in na Jordanijo kralja Huseina, ki je zaveznik Angležev.

»NASER JE SLEPAR«

Kralj Husein, mladi vladar Jordanije, je praznoval pred dnevi 6. obletnico, odkar je zasedel prestol. Pri tej priložnosti je imel govor na radiu. Jordanija, je rekel, je vselej ponujala roko svojim arabskim bratom, a je doživljala sama razočaranja. Nobena arabska dežela ni danes več varna pred tolpo, ki sedi v Kairu in Damasku. Naser je diktator in slepar, kateri sprejema ukaze iz Moskve.

Iz teh besed kralja Huseina lahko sklepamo, da mu slaba prede.

180-LETNICA

Letos poteka 180 let, odkar so se prvi planinci povzpeli na vrh Triglava. Ti so bili Slovenci Luka Korošec, Lovrenc Willomitzer, Štefan Rožič in Matevž Kos. Planinska zveza Slovenije bo v njih spomin odkrila v nedeljo posebno ploščo na Aljaževem stolpu.

NAJVEČJA ELEKTRARNA NA SVETU

Hrušev je v nedeljo, 10. avgusta, otvoril v Kuibiševu ob Volgi elektrarno, sposobno, da daje 2 milijona in 100 tisoč kilovatov struje na leto. Voda, ki jo zadržuje 6 km dolg jez, tvori jezero, 11 krat večje, kot je prostrano ženevsko jezero v Švici. Ta doslej največja elektrarna na svetu bo s svojo pogonsko silo prihranila Sovjetski Rusiji letno 6 milijonov ton premoga. Dali so ji ime: Leninova elektrarna.

KATOLIŠKI DAN V BRUSLJU

Na veliki šmaren so na svetovni razstavi v Bruslju obhajali mednarodni katoliški dan. V velikanskih razstavnih prostorih, prirejenih od Vatikana, se je zbralo k slovesni službi božji 100.000 vernikov z belgijskim kraljem, poslaniki držav in s številnim papeškim odposlanstvom. Kardinal-legat Siro je maševal in prebral papeževo poslanico, v kateri je izražena želja, da bi nove iznajdbe znanosti povezale ves svet v skupno mirovno občestvo.

BARON GAUTSCH

Naši starejši ljudje se gotovo še spominjajo strašne nesreče, ki je 14. avgusta 1914 nedaleč od Rovinja v Istri zadela potniško ladjo Baron Gautsch. Bila je najodobnejša ladja Tržaškega Lloydja in je plula na progi Trst-Boka Kotorska.

Ko se je ta dan vračala v Trst, je naletela na morskino in se bliskovito potopila. Na krovu je bilo 300 oseb, od katerih je 180 našlo smrt v jadranskih vodah.

Po 44 letih so se odločili, da ladjo potegnejo z dna. To delo bo opravilo splitsko podjetje Brodospas, lastnik največjega žerjava v Sredozemlju. Ogromni žerjav, ki so mu dali ime Veli Jože, so uporabljali tudi pri čiščenju Sueškega prekopa.

Potopljeno ladjo je kupilo tržaško podjetje Ferruccio Torcello - Bortolo Prioglio.

NUJNO POTREBNA POJASNILA

Pod tem naslovom je Novi list objavil 3. julija dopis iz Gorice naslednje vsebine:

Profesor Martin Kranner je pred približno 2 letoma prevzel od Slov. kat. prosv. društva nalogo, naj zbere okoli sebe mladino ter ustanovi zanjo športno društvo.

G. Kranner je res začel zbirati mlade ljudi, a namesto da bi z njimi ustanovil slovensko organizacijo, jih je načrtno včlanjeval v italijansko FARI, za katero zdaj že v lepem številu nastopajo. S tem se po Krannerjevi zaslugi odtujujejo materinščini in pelagoma raznarodujejo.

Voditelje Slov. kat. prosv. društva in politične organizacije, v katerih g. Kranner na vidnem mestu deluje, smo prosili, naj javnosti pojasne, kaj mislijo ukreniti, da ne bo g. Kranner pod njihovim pokroviteljstvom še nadalje rušil narodne zavednosti na Goriškem.

Moralna soodgovornost

Od 3. julija je pretekel poldrugi mesec, toda slovenska javnost še zmeraj zamačka pojasnil.

G. Kranner je v zadnjih dveh številkah Kat. glasa sicer izkokodakal dva zmešana članka, vendar javnosti še vedno ni raztolmačil, ali je resnica ali laž, kar je objavil Novi list.

Samo to zanima zavedne Slovence in niti malo Krannerjeva oseba in njegovo nerazumljivo čevkanje.

Ker g. profesor slovenščine tega ni storil, bi morali namesto njega spregovoriti jasno besedo voditelji organizacij, v katerih profesor deluje.

Dr. Sfiligoj, dr. Kacin, msgr. Močnik in tovariši se pa delajo nemi in gluhi, kot da ne razumejo, za kaj pravzaprav gre.

Zakajle si ne upajo javno obsoditi protislovenskega delovanja g. Krannerja? Njihov molk je tudi odgovor!

I Tržaškega

OBČINSKE VOLITVE

Volitve v tržaškij mestni svet bodo po vsej verjetnosti 12. oktobra. Najvažnejše stranke so že pripravile kandidatne liste in volilne programe, kajti agitacija se začne 12. septembra. Zanimivo je, da nosilec demokristjanske liste in kandidat za župansko mesto to pot ne bo ing. Bartoli, temveč bivši demokristjanski odbornik dr. Franzil.

VIDALI ODSTOPIĀ

Dolgoletni voditelj tržaških komunistov in sedanji državni poslanec Vittorio Vidali je bil 2. avgusta razrešen dolžnosti tajnika tukajšnje komunistične stranke. Na njegovo mesto je bil imenovan prof. Paolo Sema, dosedanji tajnik Zveze tržaških kovinarjev. Novi komunistični prvak je doma iz Pirana, od koder se je leta 1952 preselil v Trst. V Piranu je bil nekaj let po vojni ravnatelj italijanske gimnazije, a se je po sporu s Kominformom opredelil za Stalina in zato odšel v Trst.

ZGONIK

Gradnjo šole oddali na dražbi

Dne 19. t. m. so v Trstu končno oddali na dražbi gradnjo novega šolskega poslopja v Zgoniku. Potekla so kar tri leta, odkar so za to delo naši občini nakazali 35 milijonov, a šele sedaj lahko z gotovostjo rečemo, da bo nova šola zares v kratkem zgrajena.

V naši občini bodo obenem izvršili še nekatera važna dela. Pred kratkim so namreč oddali na dražbi preureditev in asfaltiranje cest iz Brišičikov v Repnici ter iz Repniča do železniške postaje na Proseku. V ta namen bodo potrošili 12 milijonov 800 tisoč.

SESLJAN

Zidali bodo novo ambulanto

Podjetje Romano Fegitz iz Trsta bo v kratkem pričelo v Sosljanu graditi novo zdravniško ambulanto. Sezidali jo bodo na občinskem zemljišču nedaleč od stare šole. Gradnja bo stala 7 milijonov in 750 tisoč, ki so bili občini nakazani v lanskem gospodarskem načrtu.

Občina je na predlog vzgojiteljev in staršev pred kratkim odredila, da je staro šolsko poslopje odslej na razpolago samo slovenskim učencem, medtem ko se bodo italijanski otroci preselili v novo šolo.

DEVIN

Nova javna dela

Na ravnateljstvu za javna dela v Trstu je bilo pred dnevi oddano na dražbi asfaltiranje skoraj vseh pomembnejših cest v naši vasi. To delo bo stalo nad 7 milijonov lir. Asfalt bodo položili tudi na majhnem trgu pred cerkvijo in po nekaterih stranskih ulicah. Z deli bodo pričeli, brž ko bo Acegat izpopolnila vaško vodovodno napeljavo, za kar je od občine prejela skoraj 10 milijonov lir. Znano je namreč, da poleti zlasti v pristanišču primanjkuje pitne vode, ker je današnja napeljava nezadostna.

Prejšnji četrtek smo spremili k večnemu počitku 67-letnega domačina Ivana Legišo. Umril je po dolgi in kruti bolezni, potem ko je več let zamaškal zdravja po raznih bolnišnicah. Po poklicu je bil kamnosek-klesar in je po prvi svetovni vojni več časa

z družino živel v Beogradu. V domači kraj se je vrnil med zadnjo vojno viхро. Bil je zaveden Slovenec in se je kljub bolezni in starosti živo zanimal za usodo svojega naroda. Naj v miru počiva! Užaloščeni družini izrekamo globoko sožalje.

NABREŽINA

Čimprej naj se odpravi neznosni smrad

To pot hočemo spregovoriti o vprašanju, ki povzroča slabo kri domala vsem Nabrežincem. Več mesecev je že minilo, odkar se po vsej vasi razširja neznosni smrad. Nekdo je namreč dovolil, da so iz tržaške rižarne pripeljali v dolino, ki se nahaja nedaleč od ceste proti Sv. Križu ob zgornjem delu vasi, precejšnjo količino riževih odpadkov. Ti so se naenkrat vneli, toda namesto da bi jih ogenj kmalu povsem uničil, so začeli le počasi izgorevati in pri tem je nastal takšen smrad, ki ga ljudje zares ne morejo več prenašati.

Skrajni čas je, da županstvo in prefektura odločno nastopita ter od vodstva rižarne zahtevata, naj se smrad takoj odstrani. To bi oblastva morala narediti že zato, ker se pri nas nahaja zdravilišče za na pljučih bolne ljudi.

Po dolgih letih so prebivalci Stare vasi v Nabrežini le dočakali, da so jim asfaltirali ulice. Sedaj je treba še poskrbeti, da si lahko vse družine napeljejo v hiše vodovod.

VAŽNA OBLETNICA

V torek so pretekla tri leta, odkar je bil v Vidmu podpisan sporazum o obmejnem osebne prometu. Da je bil ta dogovor eden najvažnejših in najkoristnejših, kar sta jih sklenili Italija in Jugoslavija, je najbolje razvidno iz števila prehodov. V treh letih je namreč s prepustnicami prekoračilo mejo skoraj 14 milijonov italijanskih in jugoslovanskih državljanov. Samo v tem letu so doslej zabeležili 3 in pol milijona prehodov.

Ob 3. obletnici sporazuma so tako jugoslovanska kot italijanska oblastva izjavila, da se bodo potrudila, da določila dogovora še nadalje izboljšajo. Zanimiva je pri tem izjava jugoslovanskega generalnega konzula v Trstu dr. Voduška, iz katere med drugim izhaja, da bo mešana komisija verjetno sprejela predlog, po katerem bodo lastniki prepustnic smeli n. pr. oditi v Jugoslavijo skozi prehod v Škofijah, ne da bi se jim bilo treba vrniti po isti poti.

SOLSKO OBVESTILO

Ravnateljstvo Slovenske trgovske akademije v Trstu sporoča, da se bodo popravni izpiti začeli 1. septembra. Razpored izpitov je objavljen na oglasni deski zavoda.

Vpisovanja za šolsko leto 1958/59 se bodo začela 1. septembra in se zaključijo 25. septembra.

Usposobljenostni izpiti se bodo začeli v sredo, 17. septembra, s pismeno nalogo iz italijanščine.

Podrobnejša pojasnila se dobijo v tajništvu vsak delavnik od 10. do 12. ure.

*

Ravnateljstvo Slovenskega učiteljskega združenja v Trstu obvešča, da se začno popravni izpiti dne 1. septembra ob 8.30 s pismeno nalogo iz slovenščine.

Ostali razpored izpitov bo razviden na oglasni deski.

Virgilu Ščeku v spomin

Po prihodu Italijanov v naše kraje novembra 1918 je za Virgila napočilo novo razdobje v njegovem življenju. Vse svoje moči in darove je posvetil organiziranju slovensko-hrvatske narodne manjšine v Julijski krajini, sluteč, da se našemu narodu bližajo zelo hudi časi.

O Italijanih je bil prepričan, da je med njimi nacionalizem, ali bolje rečeno šovinizem, tako razvit kot v malokaterem narodu. Njihovi

2. Dr. E. BESEDNJAK

narodni zagrizenci naravnost telesno trpijo, če slišijo govoriti v jeziku, katerega ne razumejo. Zato se bodo trudili, da prej ali slej uničijo vse, kar je slovenskega in hrvatskega.

S tem je treba računati ter se pravočasno pripraviti na obrambo.

REŠILA NAS BO ORGANIZACIJA

Po Virgilovem trdnem prepričanju je najučinkovitejše sredstvo, s katerim se ogrožena narodna manjšina bori za svoj obstanek, njena vsestranska organiziranost.

Manjšina mora biti najprej gospodarsko, zlasti zadružno organizirana. Po njegovem mnenju, bi se Zadružna zveza v Gorici ne smela pečati samo z denarništvom, temveč ustanavljati tudi proizvodne zadruge, posebno mlekarne ter konsumna društva. Zadružništvo naj ima tudi svoje glasilo in zato je bil v Gorici osnovan Gospodarski list.

Silno važna se je zdela Ščeku tudi organizacija ljudskih prosvetnih društev. V vsaki vasi naj deluje tako društvo z odséki, kot so pevski, gledališki, čitalniški, telovadni, dekljiški in tako dalje. Prosvetna zveza potrebuje ravno tako svoje glasilo in zategadelj je bil v Gorici ustanovljen mesečnik Naš čolnič.

SLOVENSKO-HRVATSKO BRATSTVO

Šček je predvideval, da bodo duhovniki igrali še veliko vlogo pri obrambi naše manjšine v Italiji. Niti da bi vedel, kako bodo s časom morali skoro vsi laični izobraženci zapustiti deželo in kako bodo z ljudstvom ostali v glavnem le duhovniki.

Tudi duhovniki so po Ščekovem mnenju morali biti organizirani in imeti svoj list. Ker ni Virgil v svojem delu nikdar pozabil na brate Hrvate v Istri, je bilo ustanovljeno za Slovence in Hrvate enotno stanovsko društvo: Zbor svečnikov sv. Pavla z glasilom Zbornikom, ki se je tiskalo v Gorici.

Ena najlepših potez v Ščekovem značaju je sploh bila, da je brez prestanka mislil tudi na Hrvate v Istri, ki so bili narodno manj zavedni, slabše organizirani ter zato precej šibkejši kot Slovenci. Po Virgilovem prepričanju je bila ena najsvetejših dolžnosti nas Slovencev, da Hrvatom, kjer le moremo, nesebično pomagamo.

Tako je Šček n. pr. ravnal, ko je ustanavljal Goriško Mohorjevo družbo. Zavedajoč se, kolikega pomena je za obstoj narodne manjšine, da prihaja v njene družine čimveč knjig, pisanih v materinem jeziku, je Šček začel nago-varjati prijatelja Boža Milanoviča, naj tudi on ustanovi Mohorjevo družbo za istrske Hrvate.

In tako se je na Ščekovo pobudo in z njegovo pomočjo res zgodilo. Ta hrvatska Knjižna založba obstoji še danes v Istri, le da je

(Nadaljevanje na 5. strani)

Dopisi iz Goriške

GORIŠKI POKRAJINSKI ODBOR

V torek preteklega tedna je bila seja pokrajinskega odbora. Potem ko je rešil razne tekoče upravne zadeve, je sklenil, da bo s posredovanjem Kmetijskega nadzorništvu vložil prošnjo na pristojno ministrstvo za prispevek, ki naj bi pomagal zboljšati živinorejo na Goriškem v letu 1959. Odbor bo izdelal primeren načrt, ki bo predvideval izdatek 10 milijonov. O tej zadevi bo razpravljali tudi pokrajinski svet. Predsednik dr. Culot je obenem obvestil odbornike, da je vložil na pristojno mesto prošnjo za prispevke tistim kmetovalcem, ki bodo zaklali jetično živino in nakupili zdravo.

OBMEJNI PROMET

Tudi v mesecu juliju je bil na vseh prehodih na Goriškem precejšen obmejni osebni promet. Saj je samo s prepustnicami prekoračilo mejo kar 62.559 jugoslovanskih in 19.581 italijanskih državljanov. Največ prehodov je tudi to pot bilo na Solkanski cesti.

POLOŽAJ V GORIŠKI SAFOG

S posredovanjem ministrskega predsednika Fanfanija so se sindikalna vodstva CISL, UIL IN CIGL sporazumela s tržaškim Interindom, da se vsi odpusti v tovarni Safog odložijo do 3. septembra. Medtem se bo to vprašanje temeljito preučilo in upati je, da bo vlada našla tako rešitev, ki bo za delavstvo zadovoljiva. Saj so bili uslužbenci prisiljeni v zadnjih 14 dneh dvakrat stavkati in celo zasesti tovarno, da si zagotove obstanek.

GRADBENA DEJAVNOST

Stanovanjska kriza v Gorici in na podeželju se je v zadnjem času znatno zmanjšala. Za to imajo zaslugο razne ustanove, zlasti pa Ina-casa in Ustanova za gradnjo ljudskih hiš (IACP). V zadnjih letih so bile zgrajene 303 stanovanjske hiše s 1644 stanovanji, ki so stala okoli štiri milijarde lir. Gradijo pa se nova stanovanja, zlasti v Štandrežu in Pevmi na bivšem Fogarjevem posestvu na desnem bregu Soče. Upati je, da bo stanovanjska kriza na Goriškem do leta 1960 skoro popolnoma premagana.

IZ PODGORE

Večkrat smo že pisali o neverjetnem smradu, ki ga povzročajo strupeni plini iz podgorske predilnice. Odločno smo zahtevali, da oblastva pozovejo upravo tovarne, naj smrad prepreči. Da ti strupeni plini porazno vplivajo tudi na vse rastline, nam ni treba dokazovati. Slišimo, da ljudje nočejo pri nas graditi hiš in da zastaja tudi prodaja zemljišč.

Mestna uprava se v zadnjem času trudi, da bi na primeren način uredila nekatere ceste v Podgori. Ulica sv. Justa, ki vodi od glavne ceste do cerkve, je že asfaltirana. Znano je, da je občinska uprava pripomogla, da se je zgradila Marijina kapelica nad cerkvijo. Pot pa, ki pelje do kapelice, je v zelo slabem stanju. Treba jo je čimprej urediti, da bodo verniki laže obiskovali kapelico.

Hvale vredno je tudi, da je v teku asfaltiranje ceste na Klanecu. Pri tem poudarjamo, da je nujno potrebno urediti tudi cesto, ki vodi do hiš v tako imenovanem Kantonu

v ulici Monte Calvario, to so hiše št. 52 itd. Ob deževnem vremenu prihaja voda s hriba in je zato silno otežkočen dostop do teh hiš.

IZ KRMINA

Poslanec Ceccherini, ki je obenem namestnik ministra za javna dela, je našo občino obvestil, da bo ministrstvo v kratkem izdalo odlok, s katerim bo mogoče najeti 5 milijonov posojila za preureditev krminske bolnišnice.

ŠTEVERJAN

Pred kratkim smo v Kojskem pokopali domačinko Terezo Klanjšček por. Lenardič, ki je živela na Humu. Pokojnica je umrla po operaciji v šempetrski bolnici v 71. letu starosti. Bila je hči našega bivšega dolgoletnega župana Jožefa Klanjščka. Naj ji sveti večna luč! Njenim sorodnikom izrekamo iskreno sožalje.

Poletje je za nas Števerjance žalosten in mučen letni čas, ker nam skoro vsako leto zmanjka vode, ki jo moramo voziti od daleč. To je zelo mučno za tiste, ki si jo sami dovažajo, še bolj pa za tiste, ki jim jo vozijo drugi, ker morajo to drago plačati. Reči moramo, da se oblastva prav nič ne brigajo za najnujnejše potrebe našega ljudstva, saj moledujemo že 40 let, da bi se v Števerjanu zgradil vodovod. Naši sosedge v Jugoslaviji so ga takoj po drugi svetovni vojni dobili, nam pa so ga samo večkrat obljubili in že pred časom celo sporočili, da je zanj vlada določila 20 milijonov lir prispevka. V dopisih smo že velikokrat poudarili, da ni po naši kmečki pameti nujnejšega javnega dela kot števerjanski vodovod. Če bi prefektura le količkaj izpolnila svojo dolžnost in temeljito razložila stanje naše občine osrednji vladi, smo prepričani, da bi Števerjanci že imeli svoj vodovod. Saj je celo Il Piccolo, ki nima prav nič srca za potrebe slovenskega prebivalstva, že pred nekaj leti pisal, da je treba našemu bednemu ljudstvu preskrbeti čimprej pitne vode. Pa tudi njegov glas je ostal krik vpijočega v puščavi. Tudi druga javna dela čakajo na uresničitev, čeprav je bil že makazan denar za njihovo zgradnjo. Eno izmed njih je prefektura čelo s svojim ukazom preprečila, to je zgradnjo stanovanjske hiše na Bukovju. V tem je šlo kar za samovoljno poseganje v občinsko samoupravo, proti čemur smo v Novem listu odločno protestirali. Toda borbo proti temu brezpravju bomo nadaljevali in upamo, da bo uspela naša pritožba pri vladi v Rimu.

IZ DOBERDOBA

Doberdobski kmetovalci, ki so jim vojaška oblastva pred meseci odvzela zemljišča med Doberdobom in Selesmi, češ da jih nujno potrebujejo za vojaške vaje, doživljajo slabe dni. Odkar so bili namreč po našem mnenju brez nujne potrebe razlašeni, so bile vaje na povsem drugem kraju. Z oklopnimi vozili so razrili pašnike in podrli mnogo poljskih zidov. Naši ljudje so zaradi teh vaj pretrpeli občutno škodo. Sedaj pa naj bi za priznanje odškodnine, do katere imajo vso pravico, pisali še posebne prošnje. Edino prav bi bilo, da bi prišla na mesto samo posebna komisija, kakor se to dela v drugih državah, in odškodnino takoj izločala. Tudi povečanje pokrajinskih doklad

prav v dobi že tako občutne krize našega kmetijstva je gospodarsko stanje naših kmetovalcev precej poslabšalo.

Kapljica zadovoljstva je v naš pelin padla ob postavitvi nove vodne črpalke pri jezeru, ki je močnejša od prejšnje in bo Doberdobcem ter Poljancem dovajala dovolj vode.

IZ SOVODENJ

Naš občinski svet je imel dne 8. avgusta izredno sejo, na kateri je po daljši razpravi med drugim soglasno odobril sklep upravnega odbora, da se asfaltira glavna cesta skozi vas. Do soglasnega sklepa je prišlo, potem ko je župan pojasnil svetovalcem manjšine, da bo za poravnavo stroškov en milijon prispevala prefektura, en milijon bodo prihranili od občinskega proračuna, razliko pa bodo poravnali s posojilom.

Spočetka so namreč zastopniki manjšine gg. Karel Černic, Peter Tomsič in Njko Čavdek opravičeno predlagali, da se asfaltiranje ceste odloži, ker pride prihodnje leto pod pokrajinsko upravo, ki naj bi jo takoj asfaltirala. Ko pa je župan izjavil, da bo pokrajina povrnila občinski upravi stroške za asfaltiranje, so končno tudi svetovalci manjšine glasovali za predlog upravnega odbora. Po naši sodbi je manjšina popolnoma pravilno ravnala, saj je Novi list od vsega početka v tej zadevi zastopal stališče, da mora stroške za asfaltiranje te ceste kriti država, oziroma pokrajina.

OBVESTILO BEGUNCEM

V četrtek, 28. avgusta, ob 15. uri bo delitev živčaja za begunce od abecedne črke A do L vključene. Ostali prejmejo živčaj v petek, 29. avgusta, ob 8.30. Prosimo za točnost.

Marijan Komjanc

Virgilu Ščeku v spomin

(Nadaljevanje s 4. strani)

medtem spremenila ime: namesto Mohorjeva družba se menda naziva društvo sv. Hieronima.

NEUNIČLJIVE VEZI

Ideja, da je v čim boljši in podrobnejši organizaciji rešitev manjšine, Virgilu ni dala miru. Kjerkoli je bilo količkaj potrebno in izvedljivo, je ustanovil organizacijo, če ni šlo drugače, se je zadovoljil z zaupniki.

Od Marijinih družb do političnih tvorb Kmečko-delavskih zvez - naj bilo vse in bili vsi vključeni v obrambo svetih pravic naroda do življenja in svobode.

Vseh organizacij, je sodil Šček, nam narodni nasprotniki ne bodo mogli, zlasti ne enkrat, uničiti. In četudi bi jih vse poteptali, osebnih vezi, ki so se z dolgoletnim sodelovanjem med rojaki spletle, bi vendar ne mogli več uničiti!

Kako pravilna je bila ta Ščekova zamisel, se je izkazalo šele v letih pod fašistično strahovlado.

Za celo dobo fašizma je organizacija zaupnikov brezhibno delovala in prirejala, čeprav v gozdovih in na planinah, večdnevne dijaške tečaje.

Nekoč je bil na Sv. Višarjah sestanek 600 zaupnikov iz vse dežele, na Vitovljah v Vipavski dolini se je pa drugič zbralo več stotin pevcev, ki so tam imeli tekmovanja pevskih zborov. To se je zgodilo, ne da bi za to vedela policija.

(Nadaljevanje prihodnjici)

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ ČEDADA

Z zanimanjem smo v naših dolinah prebrali članek, ki ga je napisal ob koncu meseca aprila Ivan Puntil v socialdemokratskem dnevniku o Karnijskih. »Opozoriti moramo javnost«, pravi Giovanni Puntil v svojem odkritosrčnem članku, »na posebno dejstvo, da je karnijski hribovec doslej poznal od domovinskih oblastev samo vojaški okrožni urad, in sicer takrat, ko je bilo treba iti na vojno v Grčijo in Rusijo; in pa kvesturo, ko je bilo treba dobiti potni list, da si na tujem poiščete vsakdanjega kruha«. Po domače povedano to pomeni, da so Karnijci dobri za vojno, v mirnem času pa dobijo potni list, da lahko gredo po svetu s trebihom za kruhom. Drugače pa država in domovina bednih Karnijcev ne poznata. Nam Beneškim Slovencem je padel članek v oči, ker je naša usoda do pičice ista kot tista Karnijcev. Kaj smo mi Beneški Slovenci dobili za to, da smo se zvesto bojevali za italijansko državo v šestih vojnah, odkar smo prišli l. 1866 pod Zedinjeno Italijo? Borili smo se v vojni proti Abesiniji Menelika, nato v Tripolisu l. 1911, v prvi svetovni vojni od l. 1914 do 1918, v drugi vojni proti Abesiniji Haile Selasija, v španski državljanski vojni in končno na raznih frontah v drugi svetovni vojni. V dobah vojn so nas vsi hvalili in ovenčali naše glave s častnim naslovom »italianissimi«, dejansko pa nam niso dali ničesar, marveč le drobtinice, od katerih nismo mogli ne živeti ne umreti. Če smo hoteli živeti in vzdrževati svoje družine in priljubljene domove, smo morali v vsej dolgi dobi po 1866. letu, to je skoro 100 let, vedno hoditi v mrzli tuji svet. Ali ni naravnost nespametno, da nas slavijo kot »italianissime« za časa vojn, v mirnem času pa na nas pozabijo in dejansko ne sto-

re prav nič učinkovitega, da bi v naši deželi ustvarili take življenjske pogoje, da bi si lahko doma zaslužili svoj vsakdanji kruh in bi nam ne bilo potrebno potepati se v tujem svetu? Zdi se, kakor da bi nas vleкли za nos, ko nas proslavljajo kot »italianissime«. Mi prav nič ne maralo za ta zafkljivi naslov. Raje hočemo biti navadni državljani z navadnimi pravicami. Oni pa na vsak način hočejo, da smo »italianissimi«, in zato nam ne priznajo niti najosnovnejše pravice, ki pritiče vsakemu narodu, to je pravice do šole v materinem jeziku. Kakšno kričeče protislovje doživljamo Beneški Slovenci prav danes, ko čitamo v vsem italijanskem tisku, kako se italijanska republika skupno z Zapadno Nemčijo postavlja pred očmi vsega sveta v kolo držav, ki se bore za priznanje narodne neodvisnosti Arabcev. Od protislovij pa mora še pes crkniti. Zato smo trdno prepričani, da bo tudi na naših tleh tega strahotnega protislovja prej ali slej konec. Tudi nam Beneškim Slovencem se bodo vremena zjasnila, v to živo in neomajno verujemo! Mi smo in hočemo ostati Slovenci in država nas bo morala končno kot take priznati in nam dati vse človeške pravice, med katere spada na prvem mestu pravica do narodne šole in vzgoje.

IZ SV. PETRA SLOVENOV

V mesecu juliju je na 12 obmejnih prehodih v naši deželi prekoračilo mejo 16.605 jugoslovanskih in italijanskih državljanov. Kakor na Goriškem in Tržaškem je tudi na ozemlju Beneške Slovenije število jugoslovanskih potnikov preseglo tudi tisto italijanskih.

IZ KLODIČA

Konec julija je preteklo 30 let, odkar je nastopila pri nas služba poštarica gđe. Klo-

rinda Pizzarini iz Risane pri Vidmu. Prav veseli smo, da ji moremo tudi Slovenci čestitati ob 30. obletnici službovanja. Saj smo jo vsi vzljubili, cenili in spoštovali. Vemo, da jo bo to naše priznanje napolnilo z zadovoljstvom ravno tako kot tisto, ki ga bo prejela od predstojnikov. Ker je spoštovala naše ljudi, se je med nami vedno dobro počutila. Želimo ji, da bi še dolgo ostala pri nas.

Tudi letos smo izredno slovesno obhajali praznik našega zaščitnika sv. Jakoba. Ta dan je prišlo k nam od vsepovsod veliko izletnikov, čeprav je bil ob istem času festival v Čedadu. Praznika so bili zlasti veseli izseljenci, ki so prišli tedaj domov na polletne počitnice.

IZ ŽABNIC

Čeprav je podjetje, ki gradi vzpenjačo na Sv. Višarje, obljubljalo, da bo naprava dokončana že za letošnja romanja, se to ni zgodilo. Sedaj pa pravijo, da bo začela voziti v septembru. Kakor je znano, se vzpenjača gradi ob železniški postaji v Ovčji vasi in bo izpeljana do znanega svetovišarskega križa pod cerkvijo.

Tudi letos, zlasti ob sobotah in nedeljah, je mnogo romarjev. Slovenski in nemški verniki pa niso zadovoljni, da je bilo vodstvo priljubljenega svetišča poverjeno letos duhovniku-oblatu, ki ne zna niti slovenski niti nemški. Dodeljena sta mu bila sicer za letos kleretince Slovenca o. Anton Surina in Miroslav Skok, toda nihče ne ve, kako bo zanaprej poskrbljeno za slovenske in nemške vernike. Edino pravično bi bilo, da se vodstvo svetišča poveri duhovniku, ki obvlada razen italijanščine tudi slovenski in nemški jezik.

Vodstvu svetišča nadalje priporočamo, naj čimprej uredi zdravstvene naprave pri cerkvi, ker so danes žal v zelo slabem stanju.

45

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

Komaj je te besede izrekla, je presekal temno noč žarovit blisk in grom je bobnel od kraških skal. Vse je zopet obnemelo. Lucifer pa je začel plesati po valovih kot obseden. Ko se je približal parniku Berenice, je nevihta zdivjala do viška. Prekrcati se ni bilo več mogoče. Nekaj ur je obe ladji premetavalo po morju. Začeli so spuščati v zrak rakete, ki so še bolj razsvetile razdivjane elemente. Že je šlo na polnoč, ko so z Luciferja opazili, da se Berenice, kjer bi se moral prirediti dvorni ples, nevarno nagiblje v stran. Skozi luknjo na boku ladje je namreč drla voda v medkrovje; vsi možje so morali k črpalkam. Ples je šel po vodi v veliko veselje cesarice Elizabete. Lucifer se je počasi vračal proti Miramaru. V salonu sami ozlovoljeni obrazi. Cesar, ki je ves večer nevoljen žulil svojo cigaro, je skušal družbo spraviti v dobro voljo. V svoji grobi naravi pa se ni mogel nič boljšega spomniti, kot da je pokazal na grofice Festetics in pripomnil: »Glejte, kako je bleda, kmalu bo kozlala!»

Vljudno se je ves dvorni krog moral nasmeljati tej duhoviti c. kr. šali.

Naslednje jutro se je morje zrcalilo mirno in globokosinje v polni krasoti. Ves dvor se je z ladjo odpeljal na veliko kosilo v Devin k princu Turn-Taxisu. Kmalu po kosilu se je cesarska dvojica odpeljala z miramarške postaje naravnost na Ogrsko v letovišče Gödöllö.

Razburkano Primorje je Elizabeta pustila za sabo. Grof Taaffe je prišel k sprejemu in je z zmagovitim obrazom razlagal cesarju, kako so se vsa oblastva potrudila, da je sprejem v Trstu tako varno potekel. Cesarica mu je vsa razburjena vrgla v obraz: »Ne vaši policiji, ampak Bogu se moramo zahvaliti, da smo odnesli zdravo kožo!«

Po cesarjevem odhodu so začeli deliti med župane in razne odličnike križce ter svetinje. De Pretis je pa zletel iz službe. Taaffejevi načrti, da bi pomiril Slovence in Italijane na jugu monarhije z odlikovanji in razstavami se niso obnesli. Usoda je cesarja in njegovega ministra tirala vedno bolj proč od

edino možne politike za rešitev habsburškega prestola; od pravičnosti do vseh narodov in resnične ustavnosti.

Le cesarica Elizabeta je nosila v srcu temne slutnje za prihodnost. Pomagati pa ni mogla in zato se je spet predala sanjarjenju in topi žalosti.

Slovo od mladosti

Elizabeto je zopet prevzelo običajno svetobolje. Nikjer ni imela več obstanka. Begala je iz kraja v kraj; menjavala vsak teden zdravilišče. Sprehodi, pravzaprav vojaški pohodi po osem ur na dan, so ji postali nekaka potreba. Utrujala je spremljevalke, ki so kar v nezavest padale. Elizabeta se ni spomnila niti nanje niti na jed. Začele so ji otekati noge. Zato je spet jezdarila. Divjala je po hribovih in gozdovih, kakor da beži sama pred seboj. Ni je oviral niti dež niti nevihta. Divjala je za svojo mladostjo, ki se ji je vedno bolj umikala v daljavo. Bridko je občutila slovo od mladosti. Zdelo se ji je, da ji je minila, ne da bi užila nje krasote, in se spraševala: ah, mladost ti moja, kam ušla si, kje si? Vladovala še vedno mogočne monarhije ni našla več utuhe ne v družini ne v naravi.

(Dalje)

NAJVEČ GOVORE VEDNO LJUDJE, KI IMAJO NAJMANJ Povedati.

(Sagan)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Joliot Curie - žitev znanosti

Dne 14. avgusta je umrl svetovni atomski učejnik Friderik Joliot Curie. Podlegel je smrtnim učinkom atomskega izžarevanja, kateremu je bil vedno izpostavljen pri svojem znanstvenem delu. Enake smrti je umrla pred dvema letoma tudi njegova žena in sodelavka Irena.

Curie se je rodil kot sedmi otrok preprostega železarja v Parizu. Ze kot gimnazijec je bil ves vnet za prirodopis in tehniko. Po odličnih naukih na pariškem vseučilišču, katere je zavoljo vojnih razmer končal šele leta 1930, je začel predavati na univerzi o jedrni fiziki.

Eno njegovih prvih velikih odkritij, do katerega se je preril skupno s svojo ženo, je bil dokaz o umetni radioaktivnosti. S tem je bil narejen prvi korak v dobo tehnike izotopov. Veliki učenjaki, kot so bili Planck, De Broglie, Bohr in sam Einstein, so dali podlago in točno teoretično znanje o mikroskopsko majhnih atomih. Curie je pa dokazal konkretno in stvarno eksistenco atomskega sveta. Z ženo sta že leta 1935 prejela Nobelovo nagrado, križ častne legije in profesuro na Sorbonni.

Novi izsledki v jedrni fiziki so se znanstveniku pokazali pri tako zvanih verižnih reakcijah. Z uporabo kadmija je energijo, sproščeno pri cepljenju atomskih jeder, lahko začel praktično uporabljati. Ta korak pomeni novo razdobje v uporabi atoma za človeške potrebe. Brez teh izsledkov ne bi že danes plule podmornice pod polarnim ledom.

Druga svetovna vojna je učenjaka začela ovirati pri znanstvenem delovanju. Neki rojaki so ga tudi začeli blatiti, češ da se nagiba h komunizmu, ker je podpisal kot večina resnih znanstvenikov progas za splošno prepoved atomskega orožja. Kot oče praktične uporabe atomov je pač najbolje videl kam lahko pripelje dober izum v slabih rokah. De Gaulle je učenjaku vrnil ves prejšnji ugled, ko ga je postavil za predsednika vseh državnih ustanov, ki se bavijo z atomskimi izsledki.

Znanstveniku, ki je nesebično in z lastno življenjsko žrtvijo, kljub krivičnemu sumničenju, služil človeštvu in domovini, so priredili državni pogreb. V svojih delih bo živel vekomaj.

r. b.

TELEVIZIJA V JUGOSLAVIJI

Novembra začne jugoslovanska televizija z rednimi oddajami.

Spored bo za vso državo enoten in ne za Srbijo, za Hrvatsko in Slovenijo posebej, kot je bilo prvotno mišljeno. Po sedanjem načrtu bo središče oddaj v Beogradu. K skupnemu sporedu bo Beograd prispeval 40% oddaj, Zagreb in Ljubljana pa po 30%. V Beogradu so že zgradili poseben Televizijski dom, v Zagrebu pa so si uredili studio s površino 150 kv. metrov in napovedovalnico, medtem ko razpolagajo v Ljubljani samo z 52 kv. metri površine za studio, tako da bodo morali oddajati v glavnem le zunanje posnetke.

V načrtih je tudi povezava jugoslovanskega televizijskega omrežja z evropskim posebno z avstrijskim in italijanskim omrežjem.

V vsej Jugoslaviji je še zelo malo televizijskih sprejemnikov. Se največ — okrog 400 — jih je v Sloveniji, od tega le polovica prijavljenih.

KULTURNE VESTI

■ Hemingway ne pusti ponatisniti treh svojih novel, ki jih je napisal v času, ko je bil vojni dopisnik med državljansko vojno v Španiji. V njih se namreč prijazno izraža o Rusih. Ker se založba ni ozirala na njegovo prepoved, se je obrnil na sodišče v New Yorku, da bi preprečilo ponatis. Svoj korak opravičuje s tem, da je bila Sovjetska zveza tedaj »prijateljska država«, zdaj pa je morda »najhujša ameriška sovražnica«. Morda se skriva za tem tudi nekaj oportunitizma.

■ Letošnja operna sezona v tržaškem Verdijevem gledališču se bo začela s Puccinijevim Turandotom. Skladile bodo opere: Manon Lescaut, Macbeth, Ples v maskah, Mesečnica, Werther, Življenje za carja, Rensko zlato, Valkirija, Umor v katedrali, ena izmed oper Lodovica Rocce in baletna predstava. Skladatelji teh del so poleg Puccinija: Verdi, Bellini, Massenet, Glinka, Wagner, Pizzetti. Dirigirali bodo De Fabritiis, Kurz in Sebastian.

■ V argentinskem slovenskem tisku se je spet začelo pojavljati ime pisatelja Jožeta Krivca, ki je izdal v začetku zadnje vojne zbirko novel z motivi iz najbolj pozabljenega kota Slovenije, iz Haloz, po odhodu v emigracijo pa je za dolga leta utihnil.

■ Državna založba Slovenije je natisnila novi roman Borisa Pahorja: Tudi onstran pekla so ljudje. Dogaja se v koncentracijskem taborišču v Nemčiji in v nekem pariškem sanatoriju za jetične. Vsebina: ljubezen med Tržačanom, povratnikom iz taborišča, in francosko bolničarko. Roman so tiskali več kot tri leta.

■ Letos je praznoval pesnik Cloveka z bombami Anton Podbevšek 60-letnico. Malokdo ve, da še vedno piše pesmi, ki jih pa ne objavlja.

■ Izbirna komisija beneškega filmskega festivala je odklonila ruski film Idiot, posnet po istoimenskem romanu Dostojevskega, ker je bila mnenja, da gre bolj za filmsko ilustracijo romana kot za samostojen umetniški film. Rusi protestirajo in pravijo, da se ne bodo udeležili festivala, če Idiot ne bo na sporedu, četudi je izbrala komisija izmed petih predloženih dva druga filma. Komisija odgovarja, da ima pravico do svobodne izbire. Odklonjeni film prikazuje vsebino polovice romana, druga polovica bo prikazana v drugem filmu. Idiot je posnet v barvah in je imel v Sovjetski zvezi velik uspeh.

■ Po televizijskih oddajah Lascia o raddoppia, v katerih je nastopala tekmovalka, ki se je dala izpraševati o svetem pismu stare zaveze, prodajo v Italiji trikrat več izvodov sv. pisma kot prej. To je ugotovil Biblijski zavod v Rimu.

■ Ruski geograf prof. Konstantin Markov, ki se je udeležil sovjetske odprave na področju Južnega tečaja, zanika, da bi bili na južnem polarnem področju kaki delujoči vulkani razen tistega, ki ga je odkril že leta 1840 Anglež James Ross na otoku, ki nosi zdaj njegovo ime.

■ V Beogradu je izšel Statistični godišnjak (letopis) za leto 1958, ki prinaša na 224 straneh veliko statističnega gradiva o najrazličnejših področjih jugoslovanskega življenja. Izdal ga je Zvezni zavod za statistiko.

■ Slovenski starinoslovci so odkrili v Izoli ostanke rimskega pristanišča in nekaterih palač. Tržaški Piccolo piše, da so te ostanke že prej odkrili italijanski starinoslovci in jih tudi opisali. Trditve Piccolovega dopisnika so bolj polemične kot znanstvene. Vsekakor ostanke Italijani niso niti zavarovali niti popularizirali.

■ Francoski katoliški pisatelj François Mauriac je izdal v knjigi svoje dnevniške zapiske k aktualnemu dogajanju v Franciji in v svetu, ki jih je objavljaj najprej v reviji Table Ronde, nato pa v tedniku Express. V njih se zavzema posebno za pravično rešitev alžirskega vprašanja. Knjiga ima naslov Bloc-Notes, izšla pa je pri založbi Flammarion.

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

28

Drug za drugim smo se vzpenjali k lini, da bi še zadnjič objeli z očmi obrise dragega junaškega mesta in pokrajine z Golovcem in Šmarno goro. Oba vrhova, na katera je marsikoga vezalo toliko lepih romantičnih spominov, sta temna in čudno samotna tonila v daljavi.

Le tisti, ki so viseli pri lini, so lahko videli, kje smo se vozili. Drugi smo pritiskali oči na špranje med deskami, ki pa so bile preveč stisnjene, da bi se bilo dalo razbrati kaj več kot ozka proga pokrajine, ki je hitela mimo nas tako ozka, da si ni bilo mogoče ustvariti nikake predstave, v kakšen okvir spada. Šele v Kranju smo se prvokrat ustavili. Na postaji smo opazili nekaj žensk. Škušali smo s tihimi klici in z znamenji skozi lino pritegniti njihovo pozornost. Res so nas opazile. Zaklical sem jim, naj pozdravijo svakinjo, ki je živela na svojem domu blizu Kranja, in naj ji povedo, da so me odpeljali v Dachau. Obljubile so, da ji bodo izročile sporočilo in to so tudi storile, kot sem pozneje zvedel. Nekje v okolici Kranja je bil pri partizanih tudi moj brat, toda o njem si nisem upal erhniti. Štiri dni pozneje, prvi pomladni dan 1. 1944, pa je padel od rafala iz geštapovske brzostrelke, katero pa je sprožil slovenski izdajalec. Slovenec je bil tudi tisti, ki je izdal njega in vso četo, ko se je razkrojila spet ponoči zbirala na domu njegove žene. Padlo je še nekaj drugih, hišo pa so Nemci zažgali in odpeljali domače v Begunje.

V Kranju smo stali le malo časa. Vendar se je medtem zmračilo. Kmalu je vlak spet potegnil in začela se je počasna, mučna vožnja preko Gorenjske, potopljene v mrak, in preko južne Koroške, vožnja skozi mrak in temo, ki je kmalu zagrnila line vagona.

Čeprav smo se vozili skozi pokrajino, kjer so vezali marsikoga med nami iz predvojnih časov prijetni in lepi spomini na vsak hribček in vsako rečico in gozdiček, smo imeli občutek, kot da smo zaprti v podmornici, ki pluje skozi neznani ocean teme. Nekajkrat, ko se je vlak za malo časa ustavil, smo vlekli na uho, da bi ujeli morda kake slovenske glasove, toda slišali smo le nemško govoreče žandarje in železničarje in še to poredko. Tudi skozi lino nismo ničesar razločili. Vlak se je ustavljal daleč zunaj postaj ali na stranskih tirih, tako da nismo ničesar videli razen kakega tovornega vlaka, ki je stal na sosednjem tiru, železničarja, ki si je svetil z baterijo, ali žandarja, ki je kadil na straži v temi ob vagonu. Le kadar je močnejše potegnil iz cigarete, se je za hip prikazal rahel obris njegovega obraza in kape iz teme. V tej vožnji je bilo nekaj fantastično nerealnega.

V vagonu je bila trda tema. Po zatonu sonca je pritisnil mraz, da smo šklepetali z zobmi. Zavijali smo se v koece in plašče ter se tiščali skupaj, da bi se ogreli. Sedeli smo s skrčenimi koleno, da bi si ogreli tudi noge, pa ni mnogo pomagalo. Pobitosti zaradi ločitve od doma in zavesti, kam nas peljajo, se je pridružila še zaspanost, a zaradi mraza in neudobnega položaja se nam ni posrečilo zadremati. Poleg tega nas je neusmiljeno stresalo. Vagoni so pri vožnji trdo udarjali drug ob drugega in ti sunki so bili zelo neprijetni. Zdelo se je, da je proga v slabem stanju in da tudi železniški material ni najboljši. V drugačnih razmerah bi se bil gotovo našel nekdo, ki bi bil to optimistično komentiral, kot nov znak, da »jemlje Nemce vrag«. Toda zdaj se nobenemu ni ljubilo govoriti. Umolknili so celo najbolj zgovorni in najbolj optimistično razpoloženi. Težko vzdušje je leglo na nas in nas začelo tlačiti kot mora — ali kot huda slutnja. Nikoli ne bom pozabil tiste težke noči in tiste vožnje v koncentracijsko taborišče, četudi sem se vozil kasneje še v hujših razmerah.

(Dalje)

GOSPODARSTVO

SEME LUCERNE

Pred 20 stoletji, to je okoli Kristusovega rojstva, so smatrali lucerno (erba medica) za kraljico krmnih rastlin, in sicer ne toliko zato, ker je dobra krma in nudi obilno košnjo, temveč zlasti zastran tega, ker jo enkrat seješ, a traja več let. Še pred nekaj desetletji so mislili, da mora lucerna trajati 5 do 7 let in od tod izvira tudi njeno slovensko ime »sedemletna detelja«. Današnja lucerna pa ne traja niti 7 niti 5 let. Zadovoljni moramo biti, če se začne izgubljeni šele po drugem ali tretjem letu.

Od kod taka sprememba? Pred letom dni je bil v Lonigu sestanek kmetijskih izvedencev, ki so obravnavali samo vprašanje lucerne. Prisotni so bili tudi izvedenci iz drugih držav, ki pa niso povedali nič posebnega, ker lucerna ni v nobeni evropski državi tako važna kot v Italiji. S semenom lucerne zalaga namreč Italija skoraj vse evropske države in tudi Rusijo.

Za seme pustijo pridelovalci navadno drugi porast lucerne: prvo košnjo spravijo, nato pustijo šele rastlino za seme. Največ semena pa dobimo, če deteljo pustimo rasti drugo leto po setvi. Mnogi trdijo, da je to vzrok, da lucerna danes tako malo traja. Če bi pustili za seme triletno ali še starejšo lucerno, bi deteljišče, posejano s takim se-

menom, več časa trajalo. A starejše lucernišče rodi manj semena.

Na sestanku v Lonigu sta padla še dva druga predloga: nekateri so zatrjevali, da bi dobili najboljše seme, če bi staro lucernišče preorali, zbrali zdrava starejša stebila in jih posadili. Tako pridobljeno seme bi seveda bilo mnogo dražje, a lucernišče bi se ohranilo več let. Drugi so predlagali, da bi morali vsejati na ha po 45 kg semena, a ne samo enega izvora, temveč vsaj treh ali štirih izvorov: čebele bi že poskrbele za križanje, tako da bi dobili enotno seme. Vprašanje pa je, če bi tako seme dalo dolgotrajna lucernišča.

Iz vsega tega je razvidno, da za sedaj nimamo nobenega takega lucerninega semena, ki bi nam gotovo dalo lucernišča, katera bi trajala 5 ali celo 7 let.

KOKOŠI VEČ NESEJO, ČE DOBIJO VINA

Na Bavarskem so živinorejci slučajno odkrili, da kokoši več nesejo, če namesto vode dobijo vina. Nato so napravili poskus s 60 kokošmi, ki so jim nudili krmo, zmešano na vinu namesto na vodi. Za eno kokoš so porabili dnevno skoraj 1/4 litra vina.

Tu pa je potreben račun: danes, kakor že nekaj let, stane 1/4 litra vina vsaj 40 lir, eno jajce je le redkokdaj toliko vredno. Izplačalo bi se, če bi kokoš znesla dnevno

dve jajci, a tega ne stori. Od 1/4 litra vina pa bi morala biti kokoš vedno pijana. Na ta način gotovo ne bomo pospeševali nesnosti.

ZIVINOREJA V ZDA

Dne 1. januarja 1957 je bilo v ZDA 84 milijonov goved (eno na 2 prebivalca), 52 milijonov prašičev, 32 milijonov ovc in 370 milijonov glav perutnine. V primeri s prejšnjimi leti se je za 2% zvišalo število ovac, število prašičev ni kazalo sprememb, goveda so padla za 1%, perutnina pa za 5%.

AMERIŠKA KRAVA

Active Actes Bessie, krava ameriške rjave alpske pasme, stara 10 let, je dala v 365 dneh 703 kg maščobe, kar je doseganje svetovni višek. V istem času je dala 14.181 kg mleka, ki je vsebovalo 4,96% maščobe. V enem letu je torej ta krava dajala dnevno po 39 kg mleka s skoraj 2 kg maščobe. Ne vemo pa, kako so kravo krmili.

SVETOVNA PROIZVODNJA SLADKORJA

znaša letno okoli 450 milij. stotov, in sicer okoli 60% iz sladkornega trsa, 40% pa iz sladkorne pese. Sladkorni trs uspeva v tropičnih krajih, ki so topli in vlažni, sladkorna pesa pa predvsem v Evropi in ZDA. Če bi bila svetovna proizvodnja enakomerno razdeljena na vse ljudi na svetu, bi odpadlo na vsakega prebivalca letno po 15 kg sladkorja. V resnici pa ni tako. Medtem ko porabi prebivalec Italije letno okoli 20 kg, ga Amerikanec porabi povprečno nad 50 kg, nekateri zaostali narodi v Aziji in Afriki pa komaj kakšen kg.

NOGOMETNE KUPCIJE V ITALIJI

Mnogi italijanski nogometaši so po zaključku zadnjih tekem za državno prvenstvo zapustili svoje stare enajstorice in se proti visoki odškodnini, ki je v nekaterih primerih preseгла 100 milijonov lir, vključili v nove. Nastala je običajna kupčija, pri čemer so seveda prednjačila zlasti bogata športna društva. Da si zagotovi Firmanija, je n. pr. Inter plačal Sampdoriji kar 155 milijonov, Milan je za Brazilca Mazzolo potrošil 140 milijonov, Roma je kupila Selmonssona za 130, Fiorentina pa je za Hamrina izdala 125 milijonov.

Ze ob bežnem pregledu postav, s katerimi namevajo ekipe pričeti letošnje tekme, lahko trdimo, da bo borba za najboljša mesta izredno ostra. Državni prvaki Juventusa se bodo morali biti z močnimi moštvil Fiorentine, Milana, Interja in Rome, ki so se letos znatno okrepila. Prav tako ne smemo prezeti Napolija, Bologne, Lazia in Genoe, ki so kupili nekaj zares dobrih igralcev.

Moštvo domače Triestine, ki se je po enoletni odsotnosti vrnila v A ligo, je letos precej šibko. Ker je vodstvo društva prodalo večino nadarjenih igralcev, kot so Petris, Varglien, Mazzero in Milani, grozi nevarnost, da se bo morala ekipa spet boriti za obstanek. Novi prišleci, in sicer Massei, Tortul, Bernardin, Brunazzi in Cazzaniga, ne nudijo namreč zadostnega jamstva, da bo moštvo uspelo ostati v A ligi. Obramba bo sicer verjetno čvrsta toda napad ne bo bogve kako prodoren.

Vodilne ekipe bodo tako sestavljene: **Fiorentina:** Sarti; Castelletti, Robotti; Chiappella, Cervato, Segato; Hamrin, Gratton, Lojaco, Montuori, Petris. **Inter:** Ghezzi; Fongaro, Guarneri; Invernizzi, Cardarelli, Venturi; Bicicli, Angelillo, Firmani, Lindskog, Skoglund. **Milan:** Buffon; Fontana, Beraldo; Liedholm, Maldini, Radice; Donova, Schiaffino, Mazzola, Grillo, Bean. **Roma:** Cudicini; Griffith, Corsini; David, Stucchi, Zaglio; Ghiggia, Pistrin, Da Costa, Selmonsson, Lojodice.

SPORT PO SVETU

Odbojka. — V Jugoslaviji so se končale tekme za državno prvenstvo. Nova prvaka sta Jugoslavija (moški) in Partizan (ženske).

Motociklizem. — Belgijec Boeten je postal novi svetovni prvak v moto-krosu.

Tenis. — V drugem finalu, veljavnem za ameriško čono Davisovega pokala, so ZDA porazile Argentino s 5:0.

Sportni pregled

VRŠIČ JE PONOVRNO ODLOČIL...

Medtem ko smo ob lepem sončnem dnevu čakali na robu ceste oznojene udeležence XIV. dirke po Jugoslaviji, nam je neprestano silila v glave misel: Kaj se bo danes zgodilo na strmih vijugah 1611 m visokega Vršiča?

Izbrali smo Vršič, ker smo bili trdno prepričani, da bo ta težki vzpon tudi letos določil končnega zmagovalca. Poleg tega so bili znani kolesarji Valčić, Hugens, Petrović, Moicenu, Simons, Gazda, Tembuysen itd. najboljše poroštvo, da bo etapa potekala v zagrizeni borbi od začetka do konca. Medtem ko smo nestrno čakali na prihod dirkačev, smo se spomnili še nekaterih drugih kolesarjev, ki so pred leti bili nastopili v etapnih dirkah po hrvatskih in slovenskih cestah in so se nato prerinili v vrhove kolesarskega športa. Naj zadostujejo le tri imena: Luksemburčan Charly Gaul, Avstrijec Christian in Nemec Reitz.

Z nami je bilo nekaj tujcev iz Francije in Avstrije, ki so pričakovali dirkače. Opazili smo, da tujci zelo ljubijo naše lepe gore in njihovo romantično okolje, kjer si radi nabirajo svežih moči. Zares čudovit je bil pogled na gorske velikane in zeleno gorsko pokrajino, ki jo je kodral rahel veter, in na prašno vijugasto cesto, vzpenjajočo se na Vršič. Številni domačini so se prerivali na boljše mesta, da bi laže bodrili dirkače ter jih polili z mrzlo, osvežujočo vodo.

V nestrnem pričakovanju tekmovalcev smo v mislih prešli potek letošnje dirke. V prvi etapi je zmagal Belgijec Tembuysen, v drugi pa Romun Moicenu. Na Reko je s prepričljivim sprintom prvi dospel Belgijec Simons, v čudoviti vožnji na kronometer pa je zmagal Nizozemec Hugens. Sledila sta domačin Valčić v Pulju ter Nemec Altwege v Novi Gorici. Kdo bo zmagal danes?

Medtem je dospel poročilo, da so prvih 40 km kolesarji pvozili v strnjeni skupini. Borba se je najprej pričela pri Doblarju, kjer sta se ojuočila Jugoslovan Flajs in Nemec Renz ter pridobila lepo prednost. Blizu letočega cilja v Bovcu sta ubežnike dohitela Nizozemec Hugens in Jugoslovan Valčić.

Ta skupinica je torej naskočila prve strmine. Kmalu nato je Hugens pobegnil in je pri Kugyjevem spomeniku v Trenti že imel dve minuti naskoka. Pri prvih vzpetinah Vršiča pa je bil že štiri minute pred Valčićem, ki je zaostal zaradi okvare.

Zabrnili so avtomobili in mimo nas je švignil tudi motor s črno tablo, na kateri je bila zapisana Hugensova številka in njegova časovna prednost. Končno se je prikazala rdeča majca visokega Hugensa, ki je močno sklonjen nad krmilom krčevito pritiskal na pedale. Toda cestne vijuge Vršiča so 19-letnega mladeniča zdelale tako, da je Valčić čedalje bolj zmanjševal zaostanek. Čez nekaj sekund je mimo prvozil tudi Valčić in prav kmalu izginil izpred naših oči.

Vršič je velik izpit za amaterske dirkače in na tem vzponu bi se prav gotovo izmučili tudi najboljši poklicni kolesarji. Videli smo res dramatične prizore in se pri tem spraševali, ali ne zahtevajo prireditelji morda preveč od že tako utrujenih kolesarjev. Več tekmovalcev je stopilo s koles. S peškom in kamenjem posute vijuge so terjale precej žrtev. Na robu ceste so ogoreli kolesarji mrzlično popravljali vozila. Obračali so kolo, zamenjali gume, napolnili zračnico in vse to v rekordnem času, kajti vsaka sekunda je bila dragocena. Posušena grla so prosila vode.

Prišli so nato ostali kolesarji: nekateri so jo mahal kar peš! Vsi pa so izmučeno zijali v strmine.

Zvedeli smo nato, da je Valčić z nadčloveškim naporom (nekateri trdijo, da je imel več pomagateljev, ki so ga na najhujših mestih celo potiskali) dohitel Hugensa in več kot dve minuti pred njim dospel na cilj.

Tako se je zaključila krasna vožnja Valčića, končnega zmagovalca etapne dirke.

D. T.

KONČNI VRSTNI RED — Posamezniki: 1. Valčić (Jug.) 28 ur 55'3"; 2. Hugens (Niz.) 28 ur 55'10"; 3. Ziornik (Jug.) 28 ur 56'27"; 4. Gazda (Polj.) 28 ur 56'58"; 5. Petrović (Jug.) 28 ur 57'43". **Ekipe:** 1. Jugoslavija 86 ur 49'13"; 2. Romunija 87 ur 15'10"; 3. Belgija 87 ur 19'35". Najboljši gorski vozač je bil Hugens (14 točk). Sledita mu Ziornik (Jug.) in Moicenu (Romun). Celotno progo 1053 km so tekmovalci prevozili s povprečno hitrostjo 36,410 km na uro.

22

Za
naše
animaiše
Trubadurji

Rumena kača - vladař sveta

45

E. Wallace - R. B.

XXXVI.

Joe in tovariši so v tesni kabini imeli svoj vojni posvet. Fing-Ho je tudi šel v svoje prostore in je ukazal, naj privedejo predenj tiste žalostne človeške ostanke, ki so že nekaj ur ležali med odejami v spodnjem prostoru. Na pragu se je pojavila žalostna postava v raztrganem fraku, bres ovratnika, z zmečkano in okrvavljeno srajejo, lasje razmršeni. Človeška postava, ki je vzbujala smeh in žalost obenem. Bil je Štefan Narth!

Sprva je bil ves iz sebe od strahu in živčne napetosti, polagoma je zopet prišel k sebi in se je pomiril.

»Zakaj ste me prinesli sem?« je vprašal svojega rablja z ubitim glasom. »Kaj sem vam končno storil, da tako ravnate z menoj? Kje pa je tisti pes, Spedwell?«

Kaj bi Fing-Ho plačal, če bi mogel odgovoriti na to vprašanje! Spedwell se mu je zmuznil med prsti in to ga je jezilo in vznemirjalo. Vedel je, da si major ne bo upal ovaditi tajne družbe za »vlado sveta«, ker bi tudi sam za to plačal; toda rad bi tudi njega strl. Nekoliko se je bal pred majorjevim vojaškim znanjem in trdim značajem. Strategija bi Fing-Hoju sedaj gotovo bolj koristila, kakor doktorat iz filozofije, do katerega ga je privedel Bray s svojo podporo. Spedwell se mu je zazdel mnogo bolj nevaren kot Leggat.

»Nič ne vem, kakšen konec je vzel tisti slepar.« je odgovoril na Narthovo vprašanje »nikoli pa mu ne pozabim podlega izdajstva do ubogega Leggata!«

»Kaj... kaj... ali je bil torej Spedwell, ki je...«

»Seveda!« je Kitajec nadaljeval z lažjo in pripovedoval, kako je major pripravil past, ne da bi on, Fing-Ho, o stvari sploh kaj vedel. Dobro zgrajena laž in sladkobno pripovedovanje sta na Narthovo strdo dušo vplivala kot balzam. Njegova vest, ki mu je očitala, da je proti svoji volji postal morilec, se je nekoliko pomirila. Tedaj mu je Fing-Ho razodel, da se nahaja na ladji tudi njegova nečakinja in vsi ostali.

»Kaj pravite? Ivanka je tu? Kdo jo je privedel?... In Lynne... kaj je prišel iskat sem...?«

»To se tudi jaz sprašujem«, je odgovoril Fing. »Pojdite Vi govorit z njimi in jih skušajte spraviti k pameti. Pozvedite, kaj

TEDENSKI KOLEDARČEK

24. avgusta, nedelja: Jernej
 25. avgusta, ponedeljek: Ludovik
 26. avgusta, torek: Hadrijan
 27. avgusta, sredo: Jožef
 28. avgusta, četrtek: Avguštin
 29. avgusta, petek: Sabina
 30. avgusta, sobota: Rozalija

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 21. avgusta si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	622—626 lir
avstrijski šiling	23,75—24,25 lir
100 dinarjev	85—88 lir
100 francoskih frankov	135—138 lir
funt šterling	1720—1760 lir
nemško marko	148—149 lir
pesos	15—16 lir
švicarski frank	144—146 lir
zlato	707—709 lir
napoleon	4700—4850 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 17. avg., ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos sv. maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Izbor operete »Carevič«; 13.30 Glasba po željah; 16.00 Slovenski zbori; 17.00 Novela: Giovanni Boccaccio: »Dekameron — Deveti dan, deveta novela«; 18.00 Odmevi iz Budimpešte; 18.55 Vokalni kvintet »Zarja«; 19.15 »Ko študent na rajžo gre« — mladinska počitniška oddaja; 21.30 Narava poje v pesmi: »Vsa priroda v himno se združuje«; 2.00 Nedelja v športu; 22.10 Melodije iz filmov in revij.

Ponedeljek, 18. avg., ob: 13.30 Lahke melodije; 18.00 Britten: Koncert št. 1 v D-duru za klavir in orkester; 18.55 Vokalni tercet »Metuljček«; 19.15 Radijska univerza: Industrijska revolucija 19. stol.; (2.) »Mehanizacija angleškega gospodarstva v 17. in 18. stoletju«; 20.00 Športna tribuna; 20.30 Giuseppe Verdi: »Moč usode«, opera v 4 dej.

Torek, 19. avg., ob: 13.30 Glasba po željah; 18.00 Koncert mezosopranistke Marcelle Ascarelli, pri klavirju Giorgio Favaretto; 18.55 Studentovski mešani zbor iz Maribora; 19.15 Širimo obzorja: »Mladi državljani«; 20.30 Opera glasba; 21.00 Obletnica tedna: »75-letnica Ivana Meštroviča«; 21.30 Simfonični koncert dirigira Piero Santi — Ravel: Ma mère l'oye - pet otroških skladb; Mortari: Dolga pot smrti; Rossini: Viljem Tell, simfonija - Igra orkester Tržaške filharmonije; 22.15 Literatura v Sovjetski zvezi: (5.) »Sola proletkulture in socialistični realizem«.

Sreda, 20. avg., ob: 11.30 Zena in dom, obzornik za ženski svet; 13.30 Zabavna glasba; 18.00 Bach: Koncert št. 7 v g-molu za klavicembalo in godalni orkester; 18.30 Z začarane police: Marija Polak: »Jurček na poti v svet«; 19.00 Koncert tenorista Renata Kodermaca; 19.15 Zdravniški vedež; 20.30 Od melodije do melodije; 21.00 Anna Bonacci: »Ura fantazije«, komedija v 3 dej. Igrajo člani RO.

Četrtek, 21. avg., ob: 11.30 Predavanje: »Kakšno starost dočakajo živali?«; 13.30 Lahka glasba; 18.00 Bruckner: Simfonija št. 4 v Es-duru; 19.15 Radijska univerza: Mednarodne organizacije: (8.) »Vzgojna, znanstvena in kulturna organizacija Združenih narodov«; 20.30 Mešani zbor »Ljubljanski zvonec«; 21.00 Ilustrirano predavanje: Maloznane ljubezenske zgodbe iz svetovne zgodovine: (6.) »Hanibalova usodna ljubezen«; 22.00 Sodobna književnost in umetnost: Carlo Bernari: »Grenka ljubezen«, opeva J. Tavčar.

Petek, 22. avg., ob: 11.30 Življenja in usode: Willy Brandt, berlinski župan; 18.00 Velika dela slavnih mojstrov; 19.15 Utrinki iz znanosti in tehnike; 20.30 Iz francoskega opernega sveta; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 21.30 Beethoven: Fantazija za klavir, zbor in orkester; 22.00 Dante Alighieri: Božanska komedija: Pekel. 28. Spev. (V prevodu dr. A. Gradnika - razlaga dr. J. Jež).

Sobota, 23. avg., ob: 11.30 Izleti po naših gorah: (8.) »Kaniin«; 13.30 Lahka glasba; 15.00 Respighi: Starodavni plesi in arije; 16.00 Radijska univerza: Življenjepisi mislecev: (3.) »Aristotel«; 17.00 Slovenski samospevi; 18.00 Oddaja za najmlajše: Franc Jeza: »Odprava Marko«, 5. oddaja. Igrajo člani RO; 19.15 Umetnost in življenje: »Antološki pregled sodobnih italijanskih likovnih umetnikov«; 21.00 Lovro Valentinčič: »Pomlad v vesolju«, fantastična dramatizirana zgodba. Igrajo člani RO.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 503: Ali so kokošji iztrebki res izobno dopolnilo prašičji krmni, posebno za mlade prašiče? Ali naj primešam sveže ali posušene iztrebke?

Odgovor: Kokošji iztrebki vsebujejo — poleg neprebavljivih snovi — precej vitaminov, posebno skupine B, ki pospešujejo rast živali. Najbolje je, če iztrebke posušite, zdrobite in primešate med ostalo krmo. Če pa hočete krmiti kokošje iztrebke, morate paziti, da niso kokoši bolne, da nimajo zlasti driske, ker bi ta lahko škodila zdravju prašičev. Med krmo lahko primešate 3% iztrebkov.

Vprašanje št. 504: Ali se ne krmijo kokošim tudi iztrebki drugih živali?

Odgovor: Vsi živalski iztrebki vsebujejo vitamine skupine B, ki jih pripravljajo posebne bakterije v prebavilih. Med temi je najvažnejši B12 ali tako imenovani obalamin, katerega ne najdemo v nava-

dni krmni rastlinskega izvora in ki pospešuje rast ter tvorbo rdečih krvnih teles. Ta vitamin se nahaja tudi v iztrebkih goveda, drobnice in zajcev. Moderni perutninarji, posebno če gojijo piščance v baterijah, posušijo iztrebke teh živali, jih zmlejejo in pokrmijo perutnini v količini 5% rednega obroka.

ŽENSKI KOTIČEK**KAKO PRAVILNO PRIPRAVIMO KAKAO**

Kakaov prašek z mlekom takole pripravimo: Zlizo kakao mešamo z žlico hladne vode, dokler postane zmes gladka. Po želji lahko takoj dodamo ustrezno količino sladkorja in vrele vode ter pustimo, da vse skupaj vre 3 minute. Med kuhanjem stalno mešamo, nato zmes zalijemo z vrelim mlekom in jo postavimo na toplo, kjer naj stoji 10 minut.

ČE OSTANE DROBEC STEKLA V RANI

Če smo se urezali s steklom, tako da je drobec ostal v rani ter ga ne moremo sami potegniti ven, si takole pomagamo: na ranjeno mesto denemo nekaj segretega pečatnega voska in ko se ta strdi, ga odstranimo. Z njim bomo odstranili tudi drobec stekla. Voska ne smemo natopiti kar na roko, ker bi se na ta način močno opekli. Natopimo ga na kos papirja in, ko se nekoliko ohladi, ga prelijemo na rano.

REŠITVE križank iz zadnje številke

POUCEN PREGOVOR: Cakati, Stična, Nansen, običaj, Leoben, Kašmir, srečka, Ampere, Otokar, Engels, epigon, okužen, Ribera, Vajgač — Pregovor: Castna obleka sramote ne pokriva.

OPOMIN: Meča se čuvaj, ki se skriva za smehljajem.

KDO JE?: Občinski revež.

RACUNSKI PREGOVOR: Prave prijatelje spoznamo le v nesreči.

ZAHVALA

Globoko ganjeni zaradi tolikih izrazov sočustvanja ob smrti našega dragega moža, očeta in deda

IVANA LEGIŠE

se iz srca zahvaljujemo zlasti sosedom, ki so nam ob bridkih urah tako velikodušno priskočili na pomoč, darovalcem cvetja in vsem, ki so nepozabnega pokojnika spremili k večnemu počitku.

Družini Legiša in Mervic

Devin, 20. avgusta 1958

Izdaja Konzorcij Novega lista
 Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Franciška 20
 Telefon 29-477

za vruga želijo od mene; povejte jim, da bi se rad prijateljsko pomenil z njimi. V prvem pristanišču jih bom izkreal... v Bordeauxju... toda naj me nehalo zasledovati!«

Nekaj trenutkov po tem razgovoru je Lynne opazil iz svojega skrivališča smešno Narthovo postavbo, ki je z opotekajočim korakom prihajala v kabino. Torej on je bil tisti neznanec, ki je kot obseden vpil, ko so ga s silo privlekli na krov obenem z Ivanko. Kaj se je pa zgodilo z Leggatom?

Lynne je poslušal Fing-Hojevo sporočilo in je odmajal z glavo: »Ne, dragi, ne zaupam mi in se tudi ne maram spuščati v pogovor s tako harabo. Kar povejte svojemu prijatelju, da naš ne bo vrgel v morje, niti nas ne bo izstradal. Tisti dan pa, ko bom stopil na kopno, prisegam, da ga bom dal obesiti.«

»Glejte, Lynne, Vam se ne splača bosti se s takim bikom, kot je Fing-Ho. To Vam pravim v Vaše dobro...«

Clifford ga je gledal s prezirom in usmiljenjem obenem. Ta tepec ni bil nikoli pogumen; v zadnjih urah pa je postal senca samega sebe.

»Ali je Leggat na krovu?« ga je nenadoma vprašal. Štefan je še bolj pobledelel in nakremžil usta, da se je komaj razumela beseda »mrtev«.

»Mrtev!« je zavpil Lynne, ki skoraj ni verjel. »Kdo ga je ubil?... Fing-Ho?«

Še preden je skončal, je Štefan zbežal kot obseden in mahal z rokami nad glavo.

Položaj zaprte četvorce se je od ure do ure slabšal. Obala je že utonila v megli in, če se ne zgodi kak čudež, bodo morali res

zbirati med lakoto ali brezpogojno predajo. Clifford se je dobro zavedal, kaj pomeni predaja za Ivanko. Ob tej misli se je kar zgrozil. Komaj je Štefan odšel iz kabine, je nevidna roka zaklenila vrata. Vse je končano! Morda se bo pa le zgodil čudež? V teh napetih trenutkih je Clifford Lynne občudoval čudovito mirnost Ivanke. Niti z besedico ni pokazala strahu. Še celo silila se je, da bi s kako šalo razvedrila sotrpine.

Misel, da bodo morda precej časa ujetniki, je bila neznosna... Za srečo so še imeli pitne vode v umivalniku. Clifford je še enkrat poskušal odpreti vrata. Zaman!

»Morda vodijo tista vrata v kabine častnikov«, je pripomnil Willing.

»Zaprta so, toda kdo more vedeti, ali ne bodo prav tam skozi planili nad nas?« je nergal Jože, kateremu je vedno hujša lakota jemala pogum. »Predlagam, da tista vrata zabarikadiramo, za vsak dober slučaj...«

»Kaj vruga homo barikadirali«, ga je zavrnil Lynne, »poglejmo raje, če je kje kakšna skorja kruha! Preiskali so vse predale, toda našli so samo kup igralnih kart ter skorjo prepečenca, katerega so že načele miši.«

Jože je obrnil žepe ter je v svoje veliko začudenje našel kos čokolade, ki ga je brž ponudil Ivanki. Ona pa je vzela le četrti del in je ostalo razdelila med vse enako. Ko so pospravili skromno kosilec, se je deklica ulegla na posteljo, možje so pa stopili v sosedni prostor in si skušali s kartanjem pregnati lakoto.

»Ej, lepo pečen puran z ocvrtimi krompirčki, ej, to bi bilo nekaj!« je zazehal Jože.

(Dalje)